

Kedi Kültür, Nisan 2007

***Urbino'ya gitmemiş bir yazardan "Gitmeyecekler İçin Urbino" adlı bir kitap okuduk. Ama sizin de rehberleriniz var anladığımız kadarıyla.**

Kurgusal bir şehir rehberi yazarken izlenebilecek yollardan biri, herşeyi uydurmak olabilir tabii. Bana daha ilginç ve eğlenceli gelense, neyin gerçek, neyin uydurma olduğunun kolay kolay ayırt edilemeyeceği bir yapı kurmak oldu. "Sönmemiş Kireç"te Türkiye'nin kurtuluş tarihi için, "Oyun İmparatorluğu"nda da dünya tarihi için yapmaya çalıştığım şey bir anlamda buydu. Daha öncesinde, "Geri Dönüşü Olmayan Öykü"de İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth hakkında yazarken de benzer bir uydurma politikası gütmüştüm. Dolayısıyla evet, Urbino'yu uydururken başvurduğum kaynaklar, anlatıya yedirdiğim "gerçek veriler" oldu. Ama burada bile, gerçek veriler arasında, gerçekte var olduğu su götürcek bağlantılar kurmaya çalıştım.

***Tarihinin içinde donup kalmış ve bunu fırsata dönüştürmüş bir kent Urbino ve kentin ruhu bunun intikamını alıyor Urbinolulardan. Korkarım kitabınızdan sonra Urbino'ya gitmeyeceklerin de gideceği tutacak, hatta tavla partileri bile düzenleyebilirler! Urbino'ya böyle bir katkınızın olduğunu duyarsanız ne hissedersiniz?**

Urbino Belediyesi beni hala davet etmemiş ve bana fahri hemşerilik vermemişse biraz burukluk hissedirim tabii! Turizm ekonomisinden kaçış olduğunu sanacak kadar safdil değilim, ama Urbino'nun resimlerini gördükçe, kafamda kentteki yaşamı canlandırdıkça, kendiliğinden bir tepki geliştirdiğimi fark ettim. "Turizmin yozlaştırıcı etkileri" başlıklı bir tezim yoktu kitabı yazmaya oturduğumda, "kitabın "konusu" olarak da bunu seçtiğimi söyleyemem; ama kentin böyle bir gerilim barındırdığını anlayınca, ya da vehmedince, buradan bir izlek çıkabileceğine karar verdim.

***Üçüncü bölümü okurken, Urbinoluların her efsaneyi, yaşanmış ya da yaşandığı varsayılan her şeyi, içinde Urbino geçen her şeyi bir yolunu bulup değişim değerine, bir metaya dönüştürme çabası içimi burktu. Siz gezilerinizde, gittiğiniz yerlerde bu duyguyu yaşıyor musunuz, yaşıyorsanız aranızda bir mesafe koyabiliyor musunuz?**

Yeni yerlere ve deneyimlere hepimiz öyle açız ki, böyle bir kitap bile sözünü ettiğim ekonominin içinde hemen yerini alabiliyor; "gidin" dediğiniz yere gitmek istiyor insanlar, "gitmeyin" dediğiniz yere de gitmek istiyorlar. Urbino'ya özel birşey değil bu elbette; biz de kendimizden, Ege kıyısının, hatta Mardin'in başına gelenlerden biliyoruz bunu. Tuhaf bir ikilem oluşuyor sonunda: gitseniz bir türlü, gitmeseniz bir türlü. Gittiğinizde "oralı" olmadığınızı gizlemeniz çok zor; ayrıca "oralıymış gibi" yapmak da, fiziksel olarak mümkün olduğunda bile, etik sorunlar barındırmıyor mu? Benim turist olmak ve turist olarak görülmek konusunda yapabildiğim tek şey, mümkün olduğunca fotoğraf makinesi taşımamak ve herşeyden çok sokaklarda yürümek.

*** “Eksiltilmiş duygular kütüphanesi” çok ilginç bir metafor. Urbino’nun kendisi onun tek ve nadide parçasına dönüşmüş. Kişisel ve toplumsal tarihlerde rastlanan bir şey bu, anda donma, takılma hali. İçinde geçmişi ve geleceği taşıyan şimdi, değişim ve ilerleme kavramları ile yazar ve birey olarak aranız nasıl?**

“Eksiltilmiş Duygular Kütüphanesi”, biraz kimya kokan bir proje olarak başladı. Bütün bir duygu durumunun kristalleştiği anları yakalayacak öyküler yazmaya girişmişim. Sonra bunu, 1850’den bu yana yazılmış bence en iyi yüz romanın içinden böyle birer kristalleşme anı bulmak ve bunları yeniden yazmak gibi bir projeye dönüştürdüm. İki projeden de birkaç parçayı “Geceyazısı” dergisinde yayımladım, ama devam edemedim; belki bir gün dönerim diyerek kenara koydum. Böyle bir kristal müzesinin ya da kütüphanesinin sağaltıcı bir işlevi de olsa gerek, takılı kalınan konumu ya da durumu aşabilme anlamında. Yazar olarak benim kendimi en çok sorguladığım konulardan biri bu aslında: kendime özgü bir anlatı dünyam olmasını istediğimi söyleyerek başladım yazmaya, ama zaman geçtikçe, bu dünyaya mahkum olup olmadığını, kendimi kendi yarattığım sınırlar içine hapsedip etmediğimi sorgulamaya başladım. İşin kötüsü, bu dünyanın içinde kalmak belki de iyi birşeydi; değişiklik olsun diye değişim peşinde koşmak asıl kötüsüydü. Bunu çözmüş değilim; “buradan nereye gidebilirim”i düşünürken, “burada kalıp ne yapabilirim”i de düşündüğümü görüyorum.

***İstanbul bizden intikam almaya kalksa çılgılığı ne olurdu?**

“Kalksa” mı? Bu kaçınıcı İstanbul!

***Kitap bir fırtına gibi başlıyor, birbirinden biçim ve dil olarak farklı bölümlerle okuru şaşırtıkça şaşırtıyor. Bağlantısızmış gibi görünen bölümler okundukça birbirine bağlanıyor. Üçüncü bölümde kentle ilgili bilgilerin açığa çıkması ile birinci bölümdeki anlatı anlaşılır hale geliyor ve yazarın bu bilgileri yarattısının bir parçasına dönüştürmesine tanık oluyoruz. Okur sanki yazarın yazma serüvenine dahil oluyor gibi. Bu gösterme, şeffaflaştırma yapmayı istediğiniz bir şey miydi?**

Aslında kitaptaki sıralamayla yazım sıralaması birbirine uymuyor. Önce üçüncü bölümü, rehber bölümünü yazdım, ardından birinci bölümü yani ikizleri, en sonsa ikinci bölümü, yani tanıkları. Başlarken uydurma bir şehir rehberi yazmak istiyordum, onu yazınca oradaki dinginliğin, hatta neşenin altında yatan bir hikaye olduğunu gördüm, sonra da bu hikayenin, yani ikizlerin hikayesinin aslında pek çok rastlantısal hikayeye, o gece Urbino’da olan ve ikizlerin hikayesine maruz kalanların bireysel hikayeleriyle bütünleştirilmesi gerektiğini anladım. Bu üç kanalı homojen bir arkitektonik yapıya yedirmek mümkün olabilirdi tabii, ama bu öğeleri ayrıştırmak ve ayrı ayrı göstermek, okurun normalde örülü bir yapı içinde okumaya alışık olduğu şeyin senkronunu bozup ardışık olarak anlatmak ve okurdan, bu yapıyı kendi kafasında kendisinin oluşturmasını istemek fikri bana cazip geldi.

***Sayenizde gezi rehberlerine bakışımız da değişti. Sizce her şey edebiyata dahil mi?**

Ben de bunu soruyorum kendime! “Bu edebiyattır” bilgisiyile okunan metinlerden, gerçekten de edebiyat tadı alınması nasıl sağlanır, nereye kadar sağlanabilir, bunun peşindeyim.

***Edebiyat dışı görünenleri edebiyata dahil etme serüveniniz tamamına erdi mi?**

Daha yeni başladık! Biraz beylik ve demode bir gündem gibi gözükebilir, “edebiyatın içini bitirdin de sıra dışına mı geldi” denebilir, ama takılma ve değişmeden söz ettik ya, benim için oraya bağlanan birşey var burada. Sonuçta edebiyata “dışarıdan” dahil oldum ben; gelirken yanımda getirebileceğim en iyi hediye de, “dışarı”ya ait birşeylerdir herhalde. Ama hep bunu, yalnızca bunu yaptığımı da söyleyemem. Kimi zaman iyi bir hikaye, iyi bir hikayedir.

***Perec sever misiniz?**

Sevilmez mi?

***Kitapta resim, çizim de görmek istedim. Hem bir “rehber” görselsiz olmayacağı için hem de “Yazı nerede başlar, resim nerede” sorusunu düşünmek için. En azından metin-resim olarak “sizin ideal kentinizin tablosu” olsaydı kitabın biçimlerarasılığına bir katkı olurdu diye hissettim.**

İşin doğrusu, başta ben de kitabı görsel eşlikli bir metin olarak düşündüm. Önce internetten, kitaplardan, dergilerden toplamaya başladım görsel malzemeyi, sonra bunun da kurgulanması gerektiğine karar verdim; rehber uydurma olduğuna göre resimler de uydurma olmalıydı. Mehmet Ulusel’le çalıştık bir dönem, onun çizimleri (“Kafadanbacaklılar”ı bilir misiniz?) Urbino’ya çok uyarılmış gibi geldi bana, ama ilerleyemedik. Sonra Faruk Ulay’la “kurmaca fotoğraflar” nasıl olur diye düşündük; Ulay California’da “Urbino fotoğrafları” çekecekti. O da yürümedi. Sonunda görselsiz bir metne razı oldum. Kendi içinde bir tutarlılığı da yok değil (yazar metni uydurmuş, okur da resimleri uydursun), ama görselli bir versiyonun önü kapanmıştır anlamına gelmiyor bu.

***Yazmak, insanın var olduğunu hem kendisine hem diğerlerine göstermek için ilk aklına gelen alanlardan biri gibi. Pek çok kurum yaratıcı yazarlık kursları, dersleri düzenliyor, büyük talep var. Siz yazarlık dersleri de veriyorsunuz. Yazar olacak adamı bir bakışta tanır mısınız?**

Hiç öyle bir iddiam olmadı. Tersini söylemek (“senden yazar olmaz”) daha kolay görünebilir, ama orada da iddialı konuşmanın doğruluğuna inanmıyorum. Ben “yazarlık dersleri” verdiğimi de söyleyemem aslında; öncelikle okuma egzersizleri üstünde duruyorum, bunu da her zaman edebiyat kuramlarını izlemeyen bir bakış açısıyla, “yazar burada ne yapmak istemiş” sorusuna yanıtlar arayarak yapıyorum. Olabildiğince çok sayıda, olabildiğince birbirine benzemez yazarın yapıtlarının okunması ve tartışılmasını içeren bir ayrıştırma süreci bu. Ardından, bu ayrıştırılan unsurları herkes kendine göre üretsın istiyorum, bir tür kişisel sentez yani. Bir dönemlik bir çalışmanın sonunda ortaya tek bir yayımlanabilir öykü çıkmayabiliyor, ama katılan herkesin, kurgusal bir metne nasıl yaklaşılabilirliği konusunda, kendi yazma süreçlerinde nelere dikkat etmesinin iyi olacağı konusunda bazı sorularla, belki bazı yanıtlarla ayrıldığıını düşünmek istiyorum.

***Yazarların edebiyat kuramlarından haberdar olması gerekli midir?**

Elbette hayır; hatta kimi örneklerde yarardan çok zarar verdiği bile söylenebilir. Öte yandan, başka yazarları, klasikleri, modernleri, çağdaşları ve yenileri okumanın gerçekten gerekli olduğuna inanıyorum. Yazmanın “şahsi ve muhterem” birşey olduğu, içten geldiği gibi yazıldığında ortaya mutlaka okunmaya değer sonuçlar çıkacağı sanısı çok yaygın. Oysa en “tuhaf” yazarlar bile, başkalarını okuyarak büyüyor.

***Siz yazar olarak yayıncılık seçkinlerimizin eline doğdunuz denilebilir. Bunun yazarlığınıza etkileri nasıl olmuştur?**

Enis Batur’dan söz ediyorsunuz herhalde; hakkını ödemekte en çok zorlanacağım insanlardan biridir. İlk öykümü “Gergedan”da yayımlamıştı; “Argos” yayın hayatına başlayacağı dönemde derginin afişlerinde “Argos”un yazarları arasında beni de saydığına daha 20 yaşındaydım; ilk kitabım “Noktanın Kesişimleri Antolojisi”nin yayımlanmasında da önayak olmuştu. Bu tür örnekleri çoğaltabilirim, ama Enis Batur’dan öğrendiğim şeyler bunların önündedir. Yazmayla çalışkanlığın nasıl bağlantılı olduğunu, masa başı mesaisinin önemini ondan öğrendim. Övüldüğümde sevinmemeyi Salinger’dan öğrendiysem, sataşmalara yanıt vermeden durabilmeyi, düşmanlıkları soğukkanlılıkla karşılamayı ve çok da ciddiye almamayı o öğretti bana. Edebiyatı evrensel bir üretim olarak algılaması benim için her zaman yol gösterici oldu. Yayıncılık alanında onunla çalışmak da bana yalnızca bir meslek kazandırmakla kalmadı, yazıya daha teknik ve daha nesnel bir gözle bakabilmeyi de öğrendim. Ve kırk yaşına geldim; Enis Batur’un genç yazarlara açıklığından, verdiği destekten payıma düşeni artık benden gençlere aktarabilecek, bunun önemini bilecek yaştaım yani. Bunları da gönül rahatlığıyla söyleyebiliyorum, artık “patronum” olmadığı için.

***Yazar, çevirmen, editör olarak uzun zamandır yayıncılık dünyasının içindesiniz. Yazarlığa, telif haklarına yaklaşımınızla ayrıksı durduğunuz da bir gerçek. İçeriden bakışla Türkiye’de sektörün ahvali, geleceği nasıl görünüyor? Teknolojik gelişmeleri göz önüne alarak yayıncılık dünyası için elli yıl sonrasına bir projeksiyon yapsak bilimkurgunun alanına mı gireriz?**

Türkiye’de yayıncılık sektörünün pek çok sorunu olduğu doğru; ama bunların pek azı Türkiye’ye özgü sorunlar. Hatta bu sorunların bazıları, örneğin yayıncılığın dev bir endüstri olduğu Amerika’da çok daha şiddetli yaşanıyor. O yüzden dünyada yayıncılığın alacağı biçimleri, gideceği yolları iyi kötü Türkiye’de de göreceğimize inanıyorum. İki büyük yönelim yaşanıyor: birincisi, yazan insanlar kendi üretimlerini ortaya koymakta kurumsal yayınevlerine giderek daha az muhtaç oluyorlar; buna bağlı olarak teknolojik gelişmeler hem bilinen kitap formunu bireysel üretime uygun hale getiriyor, hem de yeni kitap formları yaratmada önemli yol almış durumda. İnternet, print-on-demand ve i-book alanlarındaki gelişmeler sayesinde bu yönelim artık yaygın bir şekilde biliniyor. İkinci yönelimse henüz o kadar net görünmüyor: yayıncılık endüstrisinin temelini oluşturan yazar-yayınevi-dağıtımçı-kitapçı-tanıtım zincirinin ekonomik işleyişinde, bir krize doğru ilerleyen gerilimler var. Bu gerilimleri sektördeki çoğu insan görüyor aslında; bunların bizi radikal bir dönüşüme götürdüğünü herkes görmek ya da kabul etmek istemiyor ama. Bundan elli yıl sonra yayınevleri, kitapçılar, dağıtımçılar,

sözleşmeli yazarlar olmayacak mı? Olacak büyük olasılıkla, tıpkı bugün hattatların, cilt ustalarının, mahalle kitapçılarının olması gibi. Ama endüstrinin üretim zinciri, farklı bir alana kaymış olacak. Bunun iyi ve kötü açılımları olacak elbette; tüketim kitaplarına ulaşım çok kolaylaşırken, “hakiki edebiyat” iyice artizanal bir çizgiye çekilecek. Tabii tamamen yanılıyor da olabilirim – bağımsız içerik sunumu çok daha zor bir hale getirilebilir, bugün internette kendi sitelerinde yazan insanlar, radyo istasyonlarının olduğu bir dünyada telsizle uğraşan meraklılar durumuna düşebilir.

***Kurduğunuz g yayın grubu ile bir ilki gerçekleştirdiniz Türkiye’de. Yayınevlerinde yapılan editörlük işini ayrı bir alana taşıdınız. Hangi ihtiyacın sonucuydu bu, serencamı nasıl gidiyor?**

Yukarıda dünyadaki gelişmeler ve Türkiye’deki yansımalarından söz ettim ya, yayınevleri ve editörlük konusu da buna dahil. Yazarlığın demokratikleşmesi diyebileceğimiz bir süreç yaşanıyor, “herkes yazıyor” artık. Bu insanların bir kısmı, internet sayesinde yayınevlerine ihtiyaç duymadan da bir okur kitlesine ulaşabiliyor, o kitlenin önemli bir kısmı da benzer bir yazma üretimi içinde zaten. Burada bir seçme ve kalite kontrol sorunu ortaya çıkıyor elbette: yayınevlerinin işlevlerinden biri seçici olmak ve sattıkları ürünlerin belirli bir standardın altına düşmemesini sağlamak. Yayınevlerini denklemden çıkardığınızda, bu seçme ve kalite kontrol aşamasını atlamış oluyorsunuz. Bir yandan daha çok seçeneğe ulaşabildiğiniz için iyi bu, ama bir yandan da bunca seçeneğin içinde “iyi kitap”a ulaşmak çok zorlaşıyor; iyi olabilecekken gerekli profesyonel katkıyı alamamış çok sayıda kitap da güme gidiyor. Buna bir de yayınevlerinin “dosya seli” altında kaldığını, iyi olabilecek kitapların ezici çoğunluğuna emek ve zaman ayıramayacak durumda olduğunu eklemek gerek.

g yayın grubu, bu gözlemlerden yola çıktı. Dolayısıyla editörlük katkısını hem yazan bireylere, hem de yayınevlerine sunmaya başladık. Bununla yetinebilirdik, çünkü bu yeterince kapsamlı ve uzmanlık gerektiren bir iş; ama bir kitap yayınlamak ve okura ulaşmak, bu kadar çok insanın yazdığı bir dünyada artık çok zor ve burada da büyük bir talep var, insanlar herşeye rağmen fiziksel bir nesne olarak kitabı, bir internet sitesine yeğ tutuyorlar. Bu nedenle bir kitapla ilgili tüm süreci aşamalarına ayırdık ve her aşama için hizmet sunmaya başladık. Buna bir kitabın editörlüğünü yapmak, yayınlamak, tanıtımını yapmak, dağıtımını gerçekleştirmek, temsilciliğini üstlenip başka yayınevlerinin dikkatine sunmak, hatta kitabı bizzat yazmak da dahil.